

KALYÛB

(قلوب)

Aşağı Mısır'da tarihî şehir.

Kahire'nin 15 km. kuzeyinde, Kahire-İskenderiye demiryolu üzerindedir; adının Grekçe Kalliope'den geldiği kabul edilir. XIX. yüzyılın ortalarına kadar idarî taksimata göre Kalyûbiye ilinin (müdiriyet) merkeziydi ve burada il idaresinin meclisi, bölge hastahanesi ve şer'î mahkeme bulunuyordu. Ancak Hidiv İsmâil Paşa dönemine rastlayan 1871'de il merkezi Benhâ şehrine taşındı. Bugün Kalyûbiye iline (muhafaza) bağlı olan Kalyûb yaklaşık 100.000 (1996) nüfuslu bir şehirdir.

İslâm fetihlerinin Mısır'a ulaştığı 20 (641) yılında Amr b. Âs, Kalyûb'un girişine bir köprü kurdu ve bu köprü'nün yardımıyla bölgedeki diğer şehirlerin fethini kolayca gerçekleştirdi. 549'da (1154) Fâtımî halifelerinden Zâfir-Bia'dâillâh, Kalyûb bölgesini Nasr b. Vezîr Abbas es-Sanhâci'ye iktâ etti. Seyyah İbn Cübeyr, İskenderiye'den Kahire'ye giderken ziyaret ettiği Kalyûb'u (572/1176) gördüğü şehirlerin en güzeli diye tanımlar. Kalyûb, tarih boyunca Kahire'ye gelen elçilerin şehre girmeden önceki son durakları olmuştur. el-Melikü'n-Nâsir Muhammed b. Kalavun'un emriyle 715 (1315) yılında Kalyûb şehrinin merkez olduğu Kalyûbiye vilâyeti kuruldu. İbn İyâs'a göre Yavuz Sultan Selim'in elçileri, Hayır Bey ve Kadı Berekât b. Mûsâ tarafından Kalyûb'da karşılandı (*Târîhu Mısır*, III, 109). Tarihçilerden İbn Dokmak (ö. 809/1407) ve Halîl b. Şâhin (ö. 873/1468), Kalyûb şehrinin büyük bir kısmının kendi dönemlerinde harap durumda olduğunu söylerler (*el-İntişâr*, V, 47; *Zübdetü Keşfi'l-memâlik*, s. 32). Osmanlı Devleti'nin Mısır'ı topraklarına katmasıyla esasen Kahire-Şam güzergâhında bulunmasından dolayı önem taşıyan Kalyûb, İstanbul-Kahire hattı üzerinde daha önemli hale geldi. Hasan el-Vezzân (Afrikalı Leon) buradan el-Hankah (*Vaşfü İfrîkiyye*, II, 234), İbn İyâs da Hankâh-ı Siryakûs (*Bedâ'î'ü'z-zühûr*, V, 295-296) adıyla bahsederler.

Eserini Sultan Necmeddin Eyyûb'a ithaf eden Osman b. İbrâhim en-Nablûsî (ö. 685/1286 [?]) özellikle Kalyûb'un zenginliğini, bahçelerini, meyve ağaçlarını anlatır ve sultanın bu ağaçlardan yapılacak kesimi şiddetle yasakladığını söyler. Daha sonra burada ekonomik durumla ilgili pek önemli bir hareket görülmez. 1804-

1805 yıllarında başı bozuk askerler tarafından yağma edilen Kalyûb'da 1825'te Kavalalı Mehmed Ali Paşa pamuk ipliği ve dokuma fabrikası, kışlası ve bir menzilhâne kurdu. Şehrin esas gelişmesi Şevâribî ailesinin burayı imar etmeye başlamasıyla gerçekleşti. Şevâribîler, Kalyûb'un en meşhur ailesidir ve nesepleri Hicaz'a dayanır. XIII. yüzyılda Kalyûb'a yerleşen aile Osmanlı döneminde önemli idarî görevlerde bulunmuş ve fertleri "şeyhü'l-Arab" unvanıyla anılmıştır. XIX. yüzyılın ikinci yarısında değişen ekonomik durumlardan faydalanan aile Kalyûb'daki bütün iş yerlerine, dolayısıyla ticarî hayata ve şehrin çevresindeki ziraata hâkim oldu. Cebertî'nin 1798 yılı olaylarını anlatırken yazdığına göre Süleyman Mansûr eş-Şevâribî, Fransızlar'a karşı direnişçilerin başına geçerek bir ayaklanma girişiminde bulunmuş ve onlar tarafından atıldığı hapishanede ölmüştür (*'Acâ'ibü'l-âşâr*, IV, 37-38). Ali Paşa Mübârek, Şevâribî ailesiyle ilgili geniş bilgi verir.

Kalyûb'da bugün altı cami ve çeşitli tekkeler vardır. Bu camilerin en önemlisi 1724'te Ahmed eş-Şevâribî tarafından yenilenen Zeynebî Camii'dir. Diğerleri ise Sâlihîn, Ârifbillâh Sîdî Abdurrahman, Raî, Alâeddin ve Sîdî Avvâz camileridir. Ebû'l-Mekârim Abdüsselâm b. Sultan el-Mâcerî ile Sîdî Avvâz'ın türbeleri de buradadır. Birçok âlim Kalyûbî nisbesiyle anılır; bunların en meşhuru Şâfiî fakihî Şehâbeddin el-Kalyûbî'dir.

BİBLİYOGRAFYA :

Es'ad b. Memmâtî, *Kavâninü'd-devâvîn* (nşr. Aziz Suryal Atıya), Kahire 1943, s. 205-206; İbn Cübeyr, *er-Rihle*, Beyrut 1384/1964, s. 18; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, XI, 191-192; Ebû Şâme, *Kitâbü'r-Ravzateyn*, IV, 147; İbn Müeyesser, *Ahbaru Mısır* (nşr. Eymen Fuâd Seyyid), Kahire 1981, s. 40, 87, 110, 148; Osman b. İbrâhim el-Nablûsî, *Kitâbü'lüma'î'l-kavânini'l-muğiyye fi devâvini'd-diyâri'l-Mısrıyye* (nşr. C. Becker - C. Cahen, *BEO* içinde), XVI (1961), s. 48; Şeyhürabb ve ed-Dimaşkı, *Nuĥbetü'd-dehr fi 'acâ'ibi'l-ber ve'l-bahr* (nşr. M. A. F. Mehren), St. Petersburg 1866, s. 231; İbn Dokmak, *el-İntişâr li-vâsitati 'ikdi'l-emşâr* (nşr. C. Vollers), Kahire 1309, V, 47-50; Kalkaşendî, *Şubĥu'l-a'sâ*, III, 303, 393-394, 399-400; Makrîzî, *el-Huât*, I, 74, 129; Halîl b. Şâhin, *Zübdetü Keşfi'l-memâlik*, Paris 1894, s. 32-34; İbn İyâs, *Bedâ'î'ü'z-zühûr*, V, 295-296; a.m.f., *Târîhu Mısır*, Bulak 1311-12, II, 54, 109, 157, 197, 204; III, 109, 110, 170, 192, 206, 286, 303, 318; Hasan el-Vezzân, *Vaşfü İfrîkiyye*, II, 234; Cebertî, *'Acâ'ibü'l-âşâr* (Bulak), IV, 37-38; Ali Paşa Mübârek, *el-Huâtü't-Tevfikıyye*, Bulak 1306, XIV, 114-119; Muhammed Remzî, *el-Kâmusü'l-cogrâfi li'l-bilâdi'l-Mısrıyye*, Kahire 1953, II, 19, 57-58; A. Richter, "Kalyûb", *İA*, VI, 143-144; a.m.f., "Kalyûb", *EP* (İng.), IV, 514-515.

EYMEN FUÂD SEYYİD

KALYÛBÎ

(القليوبى)

Ebü'l-Abbâs Şihâbüddin Ahmed b. Ahmed b. Selâme el-Kalyûbî (ö. 1069/1659)

Şâfiî fakihî.

Kahire yakınlarındaki Kalyûb köyünden-dir. Şemseddin er-Remlî ve Nüreddin el-Halebî'den ders aldı. Çağdaşları arasında Şâfiî fikhinin otoritesi kabul edildi ve "Küçük Şâfiî" diye tanındı. Ezher âlimlerinden olan Kalyûbî'nin talebeleri arasında İbrâhim b. Muhammed el-Birmâvî ve Ahmed b. Muhammed el-Bennâ gibi tanınmış şahsiyetler vardır. 27 Şevval 1069 (18 Temmuz 1659) tarihinde vefat etti.

Eserleri. 1. *Hâşiyetü'l-Kalyûbî 'alâ Şerĥi'l-Maĥallî 'ale'l-Minhâc*. Nevevî'nin *Minhâcü't-tâlibîn*'ine ait şerhin hâşiyesidir (I-II, Mekke 1305; Amîre el-Burullusî'nin hâşiyesiyle birlikte, I-IV, Kahire 1306, 1318). 2. *Kitâbü's-Şalavât. eş-Şalavâtü'l-behiyye 'alâ seyyidînâ Muhammed ĥayrî'l-berıyye ve Risâle fi faẓli's-şalât 'ale'n-nebî* olarak da anılır (Kahire 1300). 3. *Hikâyâtün ġaribe ve 'acibe (Nevâdirü'l-Kalyûbî)*. W. Nassau Lees ve Mevlevî Kebîrüddin tarafından *Hikâyât ve ġarâib ve 'acâ'ib ve letâ'if ve nevâdir ve fevâ'id ve nefâ'is: The Book of Anecdotes, Marvels, Pleasuries, Rarities and Useful and Precious Extracts* adıyla yayımlanan (Calcutta 1272/1856, 1864; Cawnpore 1912) ve R. R. Khawam tarafından Fransızca'ya çevrilen (*Le fantastique et le quotidien*, Paris 1981) eserin çeşitli baskıları yapılmıştır (Kahire 1274, 1277, 1279, 1282, 1287, 1296, 1297, 1300, 1302, 1304, 1307, 1308, 1311, 1323, 1324, 1328, 1342, 1353). Oskar Rescher de *Die Geschichten und Anekdoten aus Qalĥûbî's Nawâdir und Schirwânî's Nafhat el-Jemen* adlı eserinde bu kitaptan aldığı hikâyelerin Almanca serbest bir tercümesini yapmıştır (Stuttgart 1920). 4. *et-Tezkire fi't-ĥib (el-Meşâbihü's-seniyye fi tıbbi ĥayrî'l-berıyye)* (Mehdî b. İbrâhim'in *Muĥtaşaru Kitâbi'rahme fi't-ĥib ve'l-ĥikme*'si ile birlikte, Kahire 1300, 1302, 1304; Abdülvehhâb eş-Şarânî'nin *Muĥtaşaru Tezkireti's-Süveydîsinin* kenarında, Kahire 1302, 1304, 1311; Kahire 1296, 1305). B. R. Sanguineti, eserin ilk üç bölümünün Arapça metnini ve Fransızca tercümesini yayımlamıştır ("Quelques chapitres de medecine et de thérapeutique arabes", *JA*, VI |1865|,